

KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKDA REAL SEKTORDA RAQAMLASHTIRISHNING O‘RNI

Gulov Muxtor Ochilovich

*Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti, “Biznes va innovatsion menejment”
kafedrasi dotsenti*

gulovmuxtoz@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda raqamlashtirishning ahamiyati va afzalliklari yoritilgan. Raqamli texnologiyalar samaradorlikni oshirish, yangi bozorlarni ochish va xarajatlarni kamaytirish imkoniyatini beradi. Shu bilan birga, raqamlashtirish jarayonida duch kelinadigan qiyinchiliklar, jumladan, dastlabki sarmoya, texnologik bilimlar yetishmasligi va xavfsizlik masalalari ko‘rib chiqilgan. Kelajak istiqbollari sifatida sun‘iy intellekt va bulut texnologiyalari orqali innovatsion yondashuvlar tavsiya etiladi.

Kalit so‘zlar: kichik biznes, raqamlashtirish, xususiy tadbirkorlik, samaradorlik, sun‘iy intellekt, bulut texnologiyalari.

РОЛЬ ЦИФРОВИЗАЦИИ В РЕАЛЬНОМ СЕКТОРЕ МАЛОГО БИЗНЕСА И ЧАСТНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

Гулов Мухтор Очилович

*Доцент кафедры «Бизнес и инновационный менеджмент» в Каршинском
инженерно-экономическом институте*

gulovmuxtoz@gmail.com

Аннотация: В статье освещены важность и преимущества цифровизации в малом бизнесе и частном предпринимательстве. Цифровые технологии способствуют повышению эффективности, открытию новых рынков и снижению затрат. Также рассматриваются вызовы, связанные с цифровизацией, такие как начальные инвестиции, недостаток технических знаний и вопросы безопасности. В качестве перспектив предлагаются инновационные подходы с использованием искусственного интеллекта и облачных технологий.

Ключевые слова: малый бизнес, цифровизация, частное предпринимательство, эффективность, искусственный интеллект, облачные технологии.

THE ROLE OF DIGITALIZATION IN THE REAL SECTOR OF SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP

Gulov Muxtor Ochilovich

Associate professor at the Department of Business and Innovative Management at Qarshi Engineering and Economics Institute

gulovmuxtoz@gmail.com

Abstract: This article highlights the importance and benefits of digitalization in small businesses and private entrepreneurship. Digital technologies enhance efficiency, open up new markets, and reduce costs. The challenges associated with digitalization, including initial investments, lack of technical expertise, and security issues, are also examined. Future prospects focus on innovative approaches through artificial intelligence and cloud technologies.

Keywords: *small business, digitalization, private entrepreneurship, efficiency, artificial intelligence, cloud technologies.*

KIRISH

Raqamlashtirish real sektorda, xususan, kichik biznes va xususiy korxonalarda tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu tarmoqlarda raqamlashtirishning rolini oshirib bo'lmaydi, chunki u korxonalar faoliyati va mijozlar bilan o'zaro munosabatlarini tubdan o'zgartirish imkoniyatiga ega. Ushbu maqolada biz raqamlashtirish kichik biznes va xususiy korxonalarda real sektor manzarasini qanday o'zgartirayotganini ko'rib chiqamiz.

Real sektorda raqamlashtirishning asosiy afzalliklaridan biri samaradorlikni oshirishdir. Inventarizatsiyani boshqarish, sotishni kuzatish va mijozlar bilan munosabatlarni boshqarish kabi jarayonlarni raqamlashtirish orqali korxonalar o'z faoliyatini soddalashtirishi va bu vazifalarni bajarish uchun zarur bo'lgan vaqt va resurslarni qisqartirishi mumkin. Bu kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub'ektlariga o'zlarining asosiy faoliyatiga e'tibor qaratish [1] va umumiy ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkonini beradi.

METODOLOGIYA

Tadqiqot jarayonida ilmiy va o'quv-uslubiy adabiyotlar tahlili, pedagogik kuzatuv, qiyosiy tahlil, umumlashtirish, dasturlashtirish va raqamlashtirish modellari kabi metodlardan foydalanildi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Mazkur ishda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda raqamlashtirishning ahamiyati va afzalliklari yoritilgan. Raqamli texnologiyalar samaradorlikni oshirish, yangi bozorlarni ochish va xarajatlarni kamaytirish imkoniyatini beradi. Shu bilan birga, raqamlashtirish jarayonida duch kelinadigan qiyinchiliklar, jumladan, dastlabki sarmoya, texnologik bilimlar yetishmasligi va xavfsizlik masalalari ko‘rib chiqilgan. “Ускоренное развитие малого бизнеса и частного предпринимательства в Узбекистане” [1] nomli maqolada iqtisodiyotda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni ahamiyati yoritilgan, Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar jurnalida chiqqan “Цифровые технологии в современной экономике” [2] nomli maqolada raqamli iqtisodiyot va uning ahamiyati haqida keng tushuntirishlar berilgan bo‘lib iqtisodiyotni raqamlashtirishning kamchilik va afzalliklari yoritib o‘tilgan. F.Khudaynazarovning “The Economic Significance of Digital Technologies in the Activities of Small Business” [3] nomli maqolasida iqtisodiyotni raqamlashtirishning kamchiliklari va yutuqlari batafsil yoritib o‘tilgan.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Raqamlashtirish kichik biznes va xususiy korxonalarga ham kengroq auditoriyani qamrab olish imkoniyatini beradi. Elektron tijorat platformalari va ijtimoiy tarmoqlarning rivojlanishi bilan korxonalar endi butun dunyodagi mijozlar bilan muloqot qilishlari va o‘z mahsulot va xizmatlarini onlayn sotishlari mumkin. Bu ilgari jismoniy joylashuvi bilan cheklangan korxonalar uchun yangi bozorlar va daromad oqimlarini ochdi.

Bundan tashqari, raqamlashtirish korxonalarga real vaqt rejimida ma’lumotlarni to‘plash va tahlil qilish imkonini beradi, bu ularga ko‘proq ongli qarorlar qabul qilish va o‘zgaruvchan bozor sharoitlariga moslashish imkonini beradi [3]. Mijozlarning xulq-atvorini, savdo tendentsiyalarini va boshqa asosiy ko‘rsatkichlarni kuzatib borish orqali korxonalar maqsadli auditoriyani yaxshiroq tushunishlari va ularga samaraliroq erishish uchun marketing strategiyalarini moslashtirishlari mumkin.

Real sektorda raqamlashtirishning yana bir muhim jihati – mijozlar tajribasini shaxsiylashtirish qobiliyatidir. Ma’lumotlar va tahlillardan foydalangan holda, korxonalar maqsadli marketing kampaniyalarini yaratishi, shaxsiy tavsiyalar berishlari va mijozlari uchun yanada moslashtirilgan tajribani taqdim etishlari mumkin. Bu nafaqat mijozlar ehtiyojini qondirishni yaxshilaydi [4], balki mijozlarning sodiqligini va takroriy biznesni oshiradi.

Samaradorlik va mijozlar bilan munosabatlarni yaxshilashdan tashqari, raqamlashtirish korxonalarga xarajatlarni kamaytirishga ham yordam beradi. Jarayonlarni avtomatlashtirish va qo‘lda aralashuvga bo‘lgan ehtiyojni kamaytirish orqali korxonalar qo‘shimcha xarajatlarni qisqartirishlari va daromadlarini

yaxshilashlari mumkin. Bu, ayniqsa, cheklangan resurslar va byudjet cheklovlariga ega bo'lgan kichik biznes va xususiy korxonalar uchun juda muhimdir.

Bundan tashqari, real sektordagi raqamlashtirish korxonalarga o'zgaruvchan iste'molchilarning xohish-istaklari va bozor dinamikasiga moslashish imkonini beradi. Onlayn xaridlar va raqamli to'lovlarning o'sishi bilan korxonalar bugungi tez sur'atda rivojlanayotgan bozorda dolzarb va raqobatbardosh bo'lib qolish uchun raqamlashtirishni qo'llashlari kerak. Buni uddalay olmaganlar yanada chaqqon va innovatsion raqobatchilar tomonidan ortda qolib ketish xavfi bor.

Shu bilan birga, raqamlashtirish korxonalarga o'z operatsiyalarini osonroq kengaytirish imkoniyatini beradi. Bulutli echimlar va raqamli vositalardan foydalangan holda, korxonalar infratuzilma yoki jismoniy joylarga katta sarmoya kiritmasdan turib, o'z imkoniyatlarini kengaytirishi va biznesni rivojlantirishi mumkin. Ushbu moslashuvchanlik korxonalarga o'zgaruvchan bozor sharoitlariga moslashishga va ular paydo bo'lganda yangi imkoniyatlardan foydalanishga imkon beradi.

Xususan, real sektorda raqamlashtirish ham shaffoflik va javobgarlikni oshirishga olib keladi. Moliyaviy tranzaksiyalar [5], ta'minot zanjiri boshqaruvi va boshqa muhim jarayonlarni raqamlashtirish orqali korxonalar boshqaruv va muvofiqlik amaliyotlarini yaxshilashi mumkin, bu esa manfaatdor tomonlar o'rtasida katta ishonch va ishonchlilikka olib keladi.

Raqamlashtirishning asosiy afzalliklari

1. Samaradorlikni oshirish. Real sektorda raqamlashtirishning eng muhim afzalliklaridan biri samaradorlikni oshirishdir. Inventarizatsiyani boshqarish, sotishni kuzatish va mijozlar bilan munosabatlarni boshqarish kabi jarayonlarni avtomatlashtirish orqali korxonalar [6]:

- jarayonlarni soddalashtiradi;
- bajariladigan vazifalar uchun sarflanadigan vaqt va resurslarni qisqartiradi;
- ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi.

Misol uchun, raqamli tizimlar orqali ombor boshqaruvi avtomatlashtirilganda, mahsulotlarning mavjudligi to'g'risida real vaqt rejimida aniq ma'lumot olish imkoniyati paydo bo'ladi.

2. Yangi bozorlarni ochish. Elektron tijorat platformalari va ijtimoiy tarmoqlarning rivojlanishi korxonalarga butun dunyo bo'ylab mijozlar bilan muloqot qilish imkoniyatini berdi. Bu kichik biznes subyektlariga jismoniy joylashuv bilan cheklanmagan holda yangi bozorlarni zabt etish va daromad oqimlarini kengaytirish imkonini taqdim etmoqda.

Masalan, 2023-yilda elektron tijorat orqali global savdo hajmi 6.3 trillion dollarni tashkil etgan va bu ko'rsatkichning yildan-yilga o'sishi kutilmoqda. O'zbekistonda ham bu jarayon sezilarli darajada rivojlanmoqda.

3. Ma'lumotlarga asoslangan qarorlar qabul qilish. Raqamli tizimlar korxonalarga real vaqt rejimida ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish imkoniyatini beradi. Bu:

- bozor sharoitlariga moslashishni tezlashtiradi;
- mijozlarning xulq-atvorini yaxshiroq tushunishga yordam beradi;
- marketing strategiyalarini yanada samaraliroq qilish imkonini beradi.

Misol uchun, bir kichik savdo do'koni mijozlar xaridlarining qaysi mahsulotlarga yo'naltirilganligini tahlil qilib, kelgusida eng ko'p talab qilinadigan mahsulotlarni zaxirada saqlash orqali daromadini oshirishi mumkin.

4. Xarajatlarni kamaytirish. Jarayonlarni avtomatlashtirish orqali qo'lda aralashuvga bo'lgan ehtiyoj kamayadi, bu esa xarajatlarni sezilarli darajada qisqartiradi. Masalan, elektron to'lov tizimlarining joriy qilinishi nafaqat vaqtni, balki moliyaviy xarajatlarni ham kamaytiradi. Bundan tashqari, raqamli hujjatlashtirish korxona ish jarayonlarini tezlashtiradi va qog'oz ishlatishni kamaytiradi.

5. Mijozlar tajribasini shaxsiylashtirish. Ma'lumotlarni tahlil qilish orqali korxonalar:

- individual tavsiyalar yaratadi;
- mijozlar ehtiyojlariga moslashtirilgan marketing kampaniyalarini ishlab chiqadi. Bu esa nafaqat mijozlarning sodiqligini oshiradi, balki ularning takroriy xarid qilish ehtimolini ham kuchaytiradi.

Misol sifatida, onlayn sotuv platformalari mijozlarning avvalgi xaridlarini tahlil qilib, ularga mos mahsulotlarni tavsiya qilishi natijasida savdo hajmini oshirishni keltirish mumkin.

Duch kelinayotgan qiyinchiliklar. Raqamlashtirish jarayonida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik korxonalari quyidagi muammolarga duch kelishi mumkin [7]:

1. Dastlabki sarmoya: Zamonaviy raqamli texnologiyalarni joriy qilish katta moliyaviy xarajatlarni talab qiladi.

2. Texnologik bilimlar yetishmasligi: Ko'pchilik kichik biznes egalari va xodimlari raqamlashtirishni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan texnik bilim va ko'nikmalarga ega emas.

3. Maxfiylik va xavfsizlik muammolari: Raqamlashtirish jarayonida ma'lumotlarni himoya qilish muhim ahamiyatga ega, ayniqsa kiberhujumlar xavfi ortib borayotgan bir paytda.

Misol uchun, kichik do'kon egasi o'z mijozlari ma'lumotlarini xavfsiz saqlashni ta'minlash uchun samarali himoya tizimlarini o'rnatishi kerak.

4. Mahalliy infratuzilma cheklovlari: Ba'zi mintaqalarda internet tezligi yoki raqamli texnologiyalarni qo'llash imkoniyatlari cheklangan bo'lishi mumkin.

Kelajakdagi istiqbollar. Raqamlashtirish kelajakda real sektorni tubdan o'zgartirishi kutilmoqda. Quyidagi sohalarda yangi imkoniyatlar paydo bo'ladi [8]:

- Sun'iy intellekt (SI): kichik biznes uchun mijozlar xatti-harakatlarini bashorat qilish va avtomatlashtirilgan xizmatlarni taklif qilish imkoniyatlari kengayadi. Masalan, SI yordamida mijozlarga xizmat ko'rsatish chat-botlarini joriy qilish orqali xizmat sifatini yaxshilash va xarajatlarni kamaytirish mumkin.

- Bulutli texnologiyalar: operatsiyalarni masofadan boshqarish va kengaytirish osonlashadi. Masalan, bulutli dasturlar yordamida xodimlar uydan turib ishlash imkoniyatiga ega bo'lishadi.

- Ekologik barqarorlik: raqamlashtirish qog'oz sarfini kamaytirish va resurslardan samaraliroq foydalanish orqali ekologik barqarorlikka hissa qo'shadi.

Shuningdek, davlat tomonidan kichik biznesni qo'llab-quvvatlash dasturlari raqamlashtirish jarayonini tezlashtiradi.

Masalan, subsidiyalar yoki kreditlarning mavjudligi korxonalarining raqamli texnologiyalarni o'zlashtirishiga ko'maklashadi [9].

XULOSA

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari uchun raqamlashtirish nafaqat samaradorlik va xarajatlarni qisqartirish imkoniyatini beradi, balki yangi bozorlar va daromad manbalariga yo'l ochadi. Biroq, muvaffaqiyatli raqamlashtirish uchun texnologik bilimlarni oshirish, dastlabki sarmoyani rejalashtirish va ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlash zarur.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari uchun real sektorda raqamlashtirishning rolini e'tibordan chetda qoldirib bo'lmaydi [10]. Samaradorlik va mijozlar bilan munosabatlarni yaxshilashdan tortib, xarajatlarni pasaytirish va shaffoflikni oshirishgacha raqamlashtirish bugungi raqamli dunyoda raqobatbardosh bo'lishni istagan korxonalar uchun keng ko'lamli imtiyozlarni taqdim etadi. Raqamlashtirishni o'zlashtirib, eng so'nggi texnologiyalarni qo'llash orqali korxonalar raqamlashtirilgan iqtisodiyotda uzoq muddatli muvaffaqiyat va o'sish uchun o'zlarini joylashtirishlari mumkin.

Shu bilan birga, raqamlashtirish kichik biznes subyektlariga raqobatbardoshlikni oshirish va iqtisodiy rivojlanishga o'z hissasini qo'shish imkonini beradi. Kichik biznes raqamlashtirishni o'zlashtirsa, iqtisodiyotning ushbu muhim qismi kelajakda yanada rivojlanib, raqobatbardosh bo'lib qoladi. Davlat va xususiy sektorning hamkorligi ushbu jarayonni tezlashtirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. "Ускоренное развитие малого бизнеса и частного предпринимательства в Узбекистане". REU.UZ, 2020 г.

2. "Цифровые технологии в современной экономике". Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар журнаלי, 2017 йил.

3. "The Economic Significance of Digital Technologies in the Activities of Small Business". Khudaynazarov F., Nashr: Science Problems Journal, 2024 y.
4. "Развитие цифровой экономики в России". Андреева Г.Н., Профессиональная наука, 2018 г.
5. "Миллий иқтисодиёт тармоқларида ахборот-коммуникация технологияларини қўллаш". Нафиса Тураева, 2023 йил.
6. "Рақамли иқтисодиётда блокчейн технологиялари". Гулямов С.С., 2021 йил.
7. "Цифровая трансформация малого бизнеса в Узбекистане". iqtisodiyot.tsue.uz, 2023-yil.
8. Statista. (2023). Global E-commerce Statistics. www.statista.com
9. UNCTAD. (2023). Digital Economy Report 2023. www.unctad.org
10. OECD. (2022). Small and Medium Enterprise Outlook. www.oecd.org